

SVENSKA DYSLEXIFÖRENINGEN

SVENSKA
DYSLEXI
STIFTELSEN

Till
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Stockholm 2016-12-13

Remissvar till utredningsbetänkandet "På goda grunder - en åtgärdsgaranti för läsning, skrivning och matematik" (SOU 2016:59)

Svenska Dyslexiföreningen och Svenska Dyslexistiftelsen har erbjudits möjlighet att ge sina synpunkter på utredningsbetänkandet "På goda grunder - en åtgärdsgaranti för läsning, skrivning och matematik" (SOU 2016:59). Svenska Dyslexistiftelsen har som mål att främja och stödja forskning och kunskapsutveckling om dyslexi, sprida kunskap om dyslexi och tillvarata dyslektikers intressen. Svenska Dyslexiföreningen är en ideell riksomfattande organisation som samverkar med och stöder Svenska Dyslexistiftelsen. Föreningens syfte är

- att främja forskning om dyslexi/läs- och skrivsvårigheter och utveckling av nya metoder för diagnos och undervisning
- att sprida kunskap och skapa medvetenhet om dyslexi/läs- och skrivsvårigheter bland lärare, övriga skolansvariga, föräldrar, arbetsgivare och andra berörda parter
- att förbättra utbildningen om dyslexi/läs- och skrivsvårigheter för speciallärare, specialpedagoger, lärare, skolledare, psykologer, logopedier, talpedagoger och övrig personal samt
- att på olika sätt tillvarata läs- och skrivhandikappades intressen, bland annat genom uppvaktning av olika myndigheter

Vårt remissvar avser i första hand läs- och skrivdelen av utredningens uppdrag.

Vi delar helt utredningens bedömning att tidig upptäckt, tidiga insatser och uppföljning av insatser för elever med läs- och skrivsvårigheter är nödvändiga för att skolan skall ge alla barn möjlighet att nå målen i skolan. Utredningen gör en gedigen forskningsgenomgång som entydigt pekar på de inledande årens stora betydelse för utvecklingen under hela skoltiden. Vi ser med särskild tillfredsställelse att utredningen vill flytta fokus i specialpedagogiska insatser för elever med svårigheter att nå målen från högstadiet till förskoleklassen och åk 1-3. Likaså ser vi med tillfredsställelse på att de föreslagna åtgärderna för att förverkliga en garanti även avser förskoleklassen och dess lärare.

Vi vill särskilt stödja utredningens förslag om kompetensutveckling när det gäller läs- och skrivsvårigheter för lärare och skolledare. Den bild vi i vår verksamhet får av skolvardagen för elever med läs- och skrivsvårigheter pekar entydigt på det stora behovet av kompetenshöjning. Många lärare hör av sig till vår rådgivningsverksamhet med frågor om diagnosticering och åtgärder

SVENSKA DYSLEXIFÖRENINGEN

SVENSKA
DYSLEXI
STIFTELSEN

för elever med läs- och skrivsvårigheter. Många av dem som ringer till Svenska Dyslexiföreningens rådgivning utgörs av pedagoger som vill ha tips om insatser för barn som inte kommer vidare i sin läsinlärning. Den andra stora gruppen är anhöriga, som vill ha stöd när de upplever att skolan inte sätter in adekvata åtgärder. Påfallande många frågor handlar om barn som går i mellanstadiet. Då förväntas de ha en läsförmåga som kan användas som redskap för kunskapsinhämtning.

Krav på lärarkompetens för en verkningsfull ”Läsa-skriva-räkna-garanti”

Vi ser dock problem som måste åtgärdas för att utredningens förslag skall kunna få avsedd verkan. Samtidigt som en samstämmig uppfattning bland forskare är att hög lärarkompetens är den viktigaste faktorn bakom goda elevresultat i skolan har regeringen till vår besvikelse undantagit lärarutbildningsfrågor från utredningsuppdraget. Bristande lärarkompetens när det gäller läs- och skrivinlärning får enligt många bedömare anses vara en viktig grund för de senaste decenniernas skolmisslyckanden. De finska skolframgångarna är till ansenlig del en effekt av att finska lärare, även de som undervisar yngre barn, till skillnad från svenska får en examen på avancerad nivå.

Den lovvärda satsning regeringen gör på speciallärarutbildning på avancerad nivå ger som UKÄ:s granskning förra året visar inte önskad utdelning. En majoritet av utbildningsorterna uppvisar stora brister i kvalitet i sina utbildningar. Vi anser i likhet med utredningen att såväl innehåll som kvalitet i speciallärar- och specialpedagogexamen bör ses över. Det är en stor variation över landet vad gäller innehåll i de specialpedagogiska utbildningarna och speciallärarutbildningen. Detta är beroende av både den inriktning de studerande har när de söker till utbildningen och den kompetens som finns vid de olika lärarutbildningsorterna.

I anslutning till utredningens förslag om åtgärder för att förebygga och möta svårigheter står det att det ska ske ”...i samråd med personal med specialpedagogisk kompetens.” Det bör ändras till ”... i samråd med personal med specialpedagogisk kompetens inom det aktuella kunskapsområdet”. Orsaken till detta är att speciallärare i sin utbildning väljer olika inriktningar, såsom matematik, språk- läs- och skriv, hörselskada etc. De kan alltså bara förväntas ha specialkompetens inom det område de har valt. Vad gäller specialpedagoger får de ingen ämnesfördjupning, utan förväntas ha den ämneskunskap som de hade när de antogs till utbildningen. Det är alltså av största vikt att det poängteras att det är personal med specialpedagogisk kompetens inom kunskapsområdet som avses.

Trots uttalade ambitioner i lärarutbildningsreformer från 1988 och framåt kan vi inte se några tydliga framsteg i skolans förmåga att möta elever med läs- och skrivsvårigheter. Den senaste reformen 2011 har till vår förvåning inte varit föremål för UKÄ:s eller regeringens utvärdering och uppföljning. Det fokus på inledande läs- och skrivinlärning som fanns i lärarutbildningen före 1990 försvann i lärarutbildningsreformen 1988. Vi uppmanar enträget regeringen att snarast återinföra ämnet ”Svenska med läs- och skrivinlärning” i grundlärarutbildningen, och att ta initiativ till en utvärdering av lärarutbildningsreformen 2011 i detta avseende.

Svenska Dyslexiföreningen och Svenska Dyslexistiftelsen menar att vi har stora utmaningar framför oss om utredningens förslag skall resultera i en garanti i verklig mening. En lågt ställd ambition är att samtliga nära 6.000 skolenheter med F-3-utbildning i Sverige skall ha minst en lärare med kunskaper på avancerad nivå om läs- och skrivinlärning och läs- och skrivsvårigheter. Den inventering Specialpedagogiska Institutet gjorde i anslutning till Konsensusprojektet 2003-

SVENSKA DYSLEXIFÖRENINGEN

SVENSKA
DYSLEXI
STIFTELSEN

2005 visade att max 500 svenska lärare fyllde kraven på avancerade specialpedagogiska kunskaper och gedigen lärarerfarenhet på det läs- och skrivpedagogiska området. För att nå utredningens mål inom tio år bedömer vi att en kvalitetsuppggraderad speciallärarutbildning med inriktning mot läs- och skriv behöver omfatta minst 1000 examinerade per år jämfört med dagens ca 300. Det räcker inte med "läslyftet" där det i stor utsträckning saknas fortbildning om vetenskapligt grundad läs- och skrivinlärning.

Krav på "skarpa utvecklingsindikatorer"

Nordisk forskning har de senaste trettio åren bidragit med avgörande kunskaper om barns språk-, läs- och skrivutveckling. Fonologisk medvetenhet, bokstavskunskap och ordkunskap är faktorer som tydligt indikerar utveckling av läs- och skrivförmåga. Utredningen presenterar också en forskningsgenomgång där detta framgår. När man kommer till förslag syns dock inte längre några spår av denna viktiga forskningsbas för praktisk specialpedagogik. I stället hänvisas till Skolverkets hittills oprövade nationella bedömningsstöd för läs- och skrivutveckling. Varken i utredningsbetänkandet eller på Skolverkets hemsida finns några källhänvisningar som visar att detta bedömningsstöd vilar på vetenskap och beprövad erfarenhet i enlighet med skollagens krav. Det är i stället nödvändigt att beskriva utvecklingen i grundläggande avseenden vid upprepade tillfällen från F-klass till åk 3 (phonicsmått, ordförråd, fonologisk medvetenhet).

Valet av uppföljningsindikatorer är centralt för att man över huvud taget skall kunna tala om en åtgärdsgaranti. Enligt stiftelsens och föreningens bestämda uppfattning måste ett bedömningssystem bygga på skarpa indikatorer som i vetenskapliga studier visats kunna förutsäga fortsatt läs- och skrivutveckling. Skolverkets nationella bedömningsstöd fyller inte detta krav.

Krav på skolorganisation och resurser för en garanti

Fram till mitten av 1980-talet fanns tre förutsättningar som var fundamentala för de utmärkta svenska resultaten i 1991 års internationella "Reading Literacy"-studie:

- Speciallärare som rekryterats bland klasslärare med lång och framgångsrik yrkeserfarenhet
- Delningstal i skolår 1 och 2 med max 12 elever per undervisningsgrupp i svenska och matematik
- Generös tilldelning av förstärkningsresurser för samordnad specialundervisning som gav ca en tredjedels speciallärartjänst per undervisningsgrupp i grundskolan

Med den ambitionsnivå vi ovan angivit för speciallärarutbildningen i framtiden (såväl vad avser omfattning som innehåll) krävs regelverk och resurser som garanterar smågruppsundervisning och "en-till-en"-pedagogik för elever som har svårt att nå målen för att vi skall kunna tala om en garanti.

Systematisk användning av väl utprovade och forskningsmässigt förankrade (läs- och skriv-) inlärningsmetoder är en förutsättning för långsiktig förbättring av skolsituationen för elever med dyslexi/läs- och skrivsvårigheter. Det krävs att skolledare och lärare och får tydliga budskap från regeringen när det gäller att använda effektiva och vetenskapligt grundade screeningmetoder och åtgärder som är individuellt anpassade och relaterade till bedömningarna. Regeringen bör ställa

SVENSKA DYSLEXIFÖRENINGEN

SVENSKA
DYSLEXI
STIFTELSEN

krav på svenska skolor att arbeta evidensbaserat i dessa avseenden. Det nyligen av amerikanska kongressen beslutade "Every Student Succeeds Act" (ESSA) kan tjäna som föredöme.

I betänkandet förordas en samverkan mellan Skolverket och Specialpedagogiska Skolmyndigheten (SPSM) vad gäller särskilt stöd till elever. Här krävs tydliga direktiv för att detta ska fungera friktionsfritt.

Slutligen vill vi gärna framhålla betydelsen av utformningen av stödet samt god självkänsla och goda relationer mellan lärare och elev. Det har i flera forskningsprojekt visat sig att många elever inte tar emot stöd då de känner sig utpekade och annorlunda.

För Svenska Dyslexiföreningen

Svenska Dyslexistiftelsen

Christina Hellman (ordförande)

Siv Fischbein (ordförande)

Svenska Dyslexiföreningen och Svenska Dyslexistiftelsen
Surbrunnsgatan 42 1 tr.ö.g. 113 48 Stockholm Tel 08-437 462 39 Bg 5097-7925
www.dyslexiforeningen.se <http://dyslexistiftelsen.se/> info@dyslexiforeningen.se